

P R I L O Z I

Prilog 1.

SERAFIN CRJJEVIĆ O KRALJICI MARGARITI

Porro Stefanus, non Bosniae uti perperam habent nonnulli Scriptores nostri, sed Dalmatiae, atque Croatiae Rex. Crescimiri regis, filius, ex voto, quod aeger morbo gravi omiserat sacram divi Stefani, Protomartiris aedem Ragusii vetustate collabentem instaurandam curavit, impensis in opus ex regio aerario sexies mille octigenis hippereis multa suppellectile ornavit, Sacra ... quae in ea servabantur, argenteis thecis includi jussit, censu perpetuo auxit, sacerdotumque, qui suo nomine sacris in ea vacaret officis, certa illi decreta mercede domoque quam incolletet non procul erecta constituit. Qui primus eo sacerdotio functus est Stojko nomine appellatum perhibent. Deinde vero Rex cum pietate studio dum ragusinae urbis institutis, quam jam fama perceperat et summo opere probabat permotus una cum regina conjuge sua Margarita feminarum piissima Ragusium venit, ubi regio cultu ut dandum decebat principem exceptus et omni officiorum genere devinctus et aliquod grati animi suis ospitibus argumentum praebet dono illis dedit. (Ajunt deidem modico aere mutasse) totum Brenensem agrum, Umbrae sinum, Gravosium, Malfinum, et quidquid terrarum est et maris litus usque ad vallem, quae a Nubicibus appellatur. Jussit autem in singulis hisce locis divi Protomartyris Stefani nomine templa ejusdem singula moliri, ac formae suis sumptibus errigi, quae adhuc extant. Reique tunc gestae et litteris traditae fiden faciunt. Haec quidem certa sunt atque indubia omnium testimonio scriptorum comprobata, nisi quod Maurus Orbinius sine teste et auctore immo adversum communem omnium sententiam Stefano regi Crescimirum ejus filium supponit. At vero de tempore quo haec contigerunt, antiquam conveniunt scriptores nostri Nicolaus Araneus adventum regis atque ideo agrarum donationem ad annum 817 refert. Johannes Gundula, quem Junius Restus excripit ad annum 940. Jacobus Lucarus non diu post annum 987. Orbinius post annum 1055. Verum ut certa, vel saltem verro proxima rei gestae epocha haberi possit, necesse est Stefani regis, qua vixit aetatem

perspectam habere, quas nos supra in Prolegomeno exposuimus, ubi certissimis monumentis ostendimus Stefanum regem, de quo agimus, Crescimiri alterius filius, alterius patrem ab anno circiter 1050 ad annum 1052 imperasse. Hoc igitur temporis intervalle, annorum 17, et in urbem nostram venisse, et eam nova agrorum ditione ditasse. Certa res est atque perspecta. Cum porro non longe diu ante regis mortem, quae anno ejus saeculi 52 accessisse fertur, haec gesta fuisse memorant annales nostri; non tempore profecto, sed omnino recte ad annum 1050 referenda videntur.

At vero mortuo Stefano rege ubi incertum, eum etiam Ragusii obisse, eo in divi Stefani templo jacere vetus fama fuerit ad proavorum nostrorum memoriam, quod infra in Paulo Albero, ragusino pontifice diligentius expendemus. Statim uxor ejus romana stirpe Pavliniri regis sodali nescio quo progenita Margarita sive ut quidam habent male profecto illyricum nomen Mära, quod potius Marinam, quam Margaritam, latine redderes, regina pietatis, quam proficiebatur studio in ragusinis fascis celebrima, cum multis proceribus Ragusium se contulit, ibique certi saede domicili sibi collocata, ad abitum usque permansit, quod etiam nonnulli ex proceribus, qui cum illa adveniant, fecisse memorantur. Cum autem relicto regno solum revertere decreverit Margarita nemo quod veri specie habeat litteris prodidit. Ajunt nonnulli in prolem obisse Stefanum atque adeo ex regno ad alienos... viduam excepisse reginam. At Stefanum regem libero suscepisse (utrum ex Margarita, uxore incopertum) praestim Ynkominum et Crescimirum ex monumentis (in Prolegomenis) supra allatis certa res est atque perspecta. In statuendo anno adventum reginae, quem admodum e qua aetate vixerit, variant scriptores et certe ex Paulo ante dictis et in Prolegomenis comprobatis, avvenisse videtur, in hanc urbem anno 1053. Vitale Pontifice anno in vivis agente.

Metropolis ragusina, so. I, str. 66, u rukopisu u franjevačkoj biblioteci u Dubrovniku, god. 1756.

Prilog 2.

NEKI SVEČENICI KRALJEVSKE CRKVE SV. STJEPANA
U DUBROVNIKU

Izvadio g. Don Niko Gjivanović.

1. God. 948 i dalje: Pop Stojko, pleban crkve sv. Stjepana, rođak kralja Stjepana Miroslava (po dubrovčkim piscima).

2. Gervazij pl. Petrana, rektor ove crkve, opat.

3. Matijašević Zibaldone III. strana 88, piše:

1495. 26. XI. R. D. Georgius Episcopus Marcanensis, biskup mrkansko-tribunjski, cui consegnata fuit clavis reliquiarum Ecclesiae S. Stephani, quae stare solet in manu antiquioris de stirpe illorum de Cruce (Križić), et hoc de consensu Ser Dragoje Andr. de Cruce, cui legitime spectabat ad tenendam dictam clavem, fecit de sua manu unum scriptum suae manus... anno 1495... Reliquiae de argento conservatae sunt in toto 58 et unus Calix in sanctuario s. Stefani. Item plura ossa St. Corporum. Item due petiae bonae qualitatis Ligni Domini.

Georgius ep. Mercanensis m. pr. Ego Theodorus Prodanelli praesens fui.

Vidi se dakle, da je obitelj Cruce vlasnica ključa crkve još i god. 1495. Svi dubrovački povjesničari pišu, da je kraljica Margarita bila u srodstvu te obitelji.

Duga se pravda vodila između vlade dubrovačke republike i nadbiskupa, koji su htjeli svakako da imaju jedan ključ od moćnika. Vlada to nije htjela nikako dopustiti od straha, da ne bi nadbiskupi dali komegod dio sv. moći. Obitelj de Cruce čuvala je moći, zatim obitelj de Prodanelli, a potom plemići Tuduzići.

4. Don Stjepan Stanisalić reč. Saraxin, rektor ove crkve god. 1494. čuvar relikvija ove crkve (Div. Not. 1493. S 153 v.) 1495. Div. Not. XVIII. Sept.:

Stephanus Stanisalich dictus Saraxin renuntiavit soldos quinq̄ue cum dimidio terrarum et vinearum in Breno (u Župi), pro quibus tenebatur offittare Capellam reliquiarum S. Stephani di Ragusio secundum formam testamenti olim dominae Slave de Vole de Vulzo, de quo testamento constat in libro testamentorum, notariae Ragusinae a. 1592. — Ova je Slave ostavila neke zemlje i vinograde u Župi, da se od prihoda tih nekretnina uzdržava kapela sv. Moći crkve sv. Stjepana u Dubrovniku. Div. Not. 1496. 16. aprila:

Mattijasević donosi u Zibaldone III.: Inventarium Paramentorum, Argentariorum, Librorum, et aliarum rerum in Eccl. s. Stephani in Pustijerna. — Jednako donosi katalog Čulčić-Kaznačićev o inventari u ovoj crkvi.

5. Don Antun Stjepanov iz Lastova rodom, pleban crkve sv. Stjepana na Pustijerni 1496.—1501. god. (Div. Not. 1496. knj. 76. str. 25.).

6. Don Nikola de Antibarō (Barski).

7. Don Mato Dobrašinović.

8. Don Pavo Antulinović.

9. Don Petar pl. Gozze, kanonik, rektor i opat crkve sv. Stjepana na Pustijerni g. 1520. (Državni arhiv).

10. O. Tripo, pleban sv. Stjepana. (Cons. Rogat. 1575.—1580. str. 115. (v).)

11. O. Marin Ranjina, rektor župnik crkve sv. Stjepana u Dubrovniku. (Diversa can. 1618.—20. St. 78).

12. Don Mato Šimunov, pleban sv. Stjepana, 1622. god.

13. O. Vlaho Radov, pleban sv. Stjepana. 1657.—1659. Matice

Gradske župe.

14. God. 1641. Don Vlaho Alegretti, pleban sv. Stjepana. Možda su ova dva posljednja imena istoga plebana.

Prilog 3.

Broj 6.951 — 1927.

ZAPISNIK KOMISIJE

na licu mjesta porušene crkvice sv. Stjepana kraj sjemeništa u Dubrovniku, dne 11. novembra 1927.

Prisutni potpisani:

Usljed odluke 8. XI. 1927. pod gornjim brojem općinskog upraviteljstva u Dubrovniku pristupše niže potpisani i nakon podlje rasprave, u kojoj svi učestvuju, složno se uglavljuju što slijedi:

1. Da se snimi floris stare crkve sv. Stjepana.

2. Da se cijela površina planira i povrati u prvašnje stanje, osim groba na sredini proširene crkve sv. Stjepana, na koji spada i sad će se postaviti opet sačuvana Gradićeva ploča sa imenom kralja Stjepana i kraljice Margarite, koji će se pokriti s jednom pločom tako, da se sprječaji prodiranje vode i zemlje. Osim toga ploča sa natpisom da se postavi nad grobom i gvozdena rešetka horizontalno.

3. Da se označe na planiranom terenu konture prve crkve sv. Stjepana i to na način, da apsida ostane vidljiva i da njezine ivice budu utvrđene klakom, tako da bude vidljiva situacija prve sačuvane crkvice sv. Stjepana.

4. Da se na pročelju otvori zatrpani prozor i osigura daljnje rušenje zida; da se rekonstruiše oba prozora na apsidi.

P. P. P.

1. Vlaho Barbić s. r. uprav. sje- 2. Dr. Bjelovučić Zvonimir s. r.

meništa, (biskup)

3. Don Niko Givanović s. r. 4. Ivo Scattolini, s. r.

5. Lučić-Roki Damjan, inž. opć. 6. Žile Mato, opć. tajnik s. r.

s. r.

7. Marko Murat, s. r. (konser- 8. Prof. Antonije Vučićić, s. r. (šef
vator) drž. arhiva)

Prepis je po matici.

Od Općinskog Upraviteljstva
Dubrovnika, 15./XI. 1927.

Pečat
općinski

Načelnik:

Dr. Škvrce Miho.

Prisjednik:

Dr. Poković Baldo.

Prilog 4.

ZAPISNIK

o sadržaju grobu kraljice Margarite u crkvi sv. Stjepana
u Dubrovniku.

Svi ugledniji dubrovački povjesničari tvrde, da se je kraljica Margarita žena Stjepana kralja Hrvatske i Dalmacije, postavši udovica, poslije smrti muža opet povratila u Dubrovnik, gdje je postala duvna i sveto živjela, te da je ovdje u Dubrovniku umrla i da je pokopana na groblju oko crkve sv. Stjepana.

Proučili smo spomen. ploču Junija Matova Gradica iz 1590. god. koji je dozvolom pape Grigura XIII. prenio sve kosti iz svih grobova trošnih ispred i oko crkve sv. Stjepana u onda sazidani 1590. g. novi grob, a među njima i kosti kraljice Margarite, za koje je po pričanju pogrešno — kako to i Škurta opaža — držao, da su kosti njena muža kralja Stjepana.

Mi smo dali prekopati svu zemlju u crkvi sv. Stjepana uz naš nadzor i naši smo taj grob, u kojem je dosti kostiju, na kojem je prije bila ta Gradiceva spomenploča iz 1590. god., i koji je grob sa dva monogramima imena Kristova i dva križa gotičke forme lijepo izrađen, radi kostiju tako visoke osobe.

Prema izloženom kosti su kraljice Margarite u tom lijepo izrađenom grobu sa monogramima i križima gotičkog oblika, koji je u sredini kraljevske crkve. Ovaj je grob i građen savršeno, tako da izgleda kao da je cementiran. Vrh mu je od jednoga kamena, i urešen je sa monogramima i križima. Na njemu je bila spomenploča iz 1590. g. koju je isusovac o. Adelazij uzidao pred nekih 60 godina u apsidi, da je daci sjemeništarci ne slome, jer je tu odavno njihovo igralište na opsegu kraljeve crkve. Sjemeništem su onda upravljali o. isusovci, koji su nastojali sačuvati ne samo ovu spomenploču, nego i ostalu ornamentiku, te su većinu toga prenijeli u gimnaziju, kojom su upravljali. Ploča je opet stavljena na svoje mjesto na kraljičin grob, te potpuno pokriva isti, odakle je bila dignuta, jer su ostale iste dimenzije širine i duljine.

U kraljičinom grobu nalazi se dakle i tuđih i njezinih kostiju, u koji su bile sve ove kosti, pa i kraljice Margarite prenesene 1590. g. po Juniju Matovu Gradicu, dubrovačkom vlastelinu.

Iskopine su u ovoj crkvi počele početkom mjeseca rujna, a dovršene polovicom studenoga g. 1927. pod našim nadzorom i vel. g. Don Nika Givanovića. Površina je opet potpuno planirana.

Dr. N. Z. Bjelovučić. Ivo Scattolini.

Dubrovnik, 15. studenoga 1927.

Prilog 5.

Dubrovnik, dneva 16./XI. 1927.

ZAPISNIK

VII. sjednice »Braće Hrvatskog Zmaj« radnog ogranka
u Dubrovniku u dvorani Hrvatske Radničke Zadruge.

(ispušteno)

Zaključuje se jednoglasno, da se postavi na grob, u kom počivaju kosti hrvatske kraljice Margarite, sljedeća spomen ploča.⁶⁵⁾

OVdje leže kosti kraljice MARGARITE,
ŽENE STJEPANA MIROSLAVA, KRALJA HRVATSKOGA,
PRENESENE U OVAJ GROB GODINE 1590.

P.

Braća Hrvatskog Zmaja — 1927.

— da se postavi na vrata s desne strane crkve sv. Stjepana ova spomen ploča.⁶⁶⁾

KRALJ HRVATSKE I DALMACIJE STJEPAN MIROSLAV

Sa ženom MARGARITOM posjeti g. 948. prvu crkvu

Sv. Stjepana, nad kojom zgradiše ovu. Primitjen
veličanstveno, darova Gradu župu do Orašca.

KRALJICA MARGARITA, postav udova, dumna, sveto

Življase ovdje, gdje bi i pokopana. Gradić 1590.

G. prenese i njezine kosti u novi grob crkve
Ove, čije iskopine bijahu obavljene 1927. god.

P.

Braća Hrvatskog Zmaja — 1928.

⁶⁵⁾ i ⁶⁶⁾ Obje ploče postavije Braća Hrvatskog Zmaja. Prvu na grob kraljičin, a drugu na crkveni vanjski zid.

(ispušteno).
Zaključeno.

Meštar Predsjednik
ogranaka B. H. Z. u Dubrovniku
Dr. N. Z. Bjelovučić
zmaј sutvitski
advokat.

Tajnik ogranka: Potpredsjednik ogranka:
Petar Kresimir Slovinić, Dr. Koprivica Niko
zmaј budvanski zmaј cavtatski
Uprav. Okružnog ureda Advokat-kazneni branitelj
za osjeđ. radnika. Predsjednik oblasnog odbora
Podnačelnik dubrovački

Blagajnik ogranka:
Dr. Kisić Niko,
zmaј komolački
posjednik.

Odbornici ogranka:

1. Bjelovučić I. Stijepo, zmaј janjinski, upravitelj Hrv. Pučke šteditone;
2. Bjelovučić S. Niko, zmaј dubrovački II. posjednik;
3. Dr. Josip prof. Poseđel, zmaј supetarski, bivši konserverator, za umjetnost i spomenike, pokr. školski nadzorNIK u m., općinski viješnik u Dubrovniku;
4. Dr. Svirlokos Vićko, zmaј gruški, advokat, profesor prava kod Pomorske Akademije, općinski viješnik;
5. Kisić Miho, zmaј od Rijeke dubrovačke, javni bilježnik;
6. Rašica Gjuró, zmaј lapatski, knjižar.

S A D R Ź A J

	Strana
Uvod	5
I.	
Hrvatski kraljevi u Dubrovniku	5
1. Stara crkva sv. Stjepana. Hrvatski kralj Stjepan Miroslav i žena mu hrvatska kraljica Margarita u Dubrovniku 948. god. Njihova zadužbina. Hrvatski kralj dariva Dubrovniku župu do Orašća. Grob kraljice Margarite u Dubrovniku	5
2. Vlast hrvatske države od Neretve do Bojane kroz X. v. Zatim druge države. Bijela i Crvena Hrvatska	10
3. Dubrovački i drugi pisci o kralju Stjepanu Miroslavu i kraljici Margariti	19
4. Komad sv. Križa u Dubrovniku darovan od hrvatske kraljice Margarite	34
5. Kraljevska crkva sv. Stjepana u Dubrovniku iz polovice X. v.	38
6. Starohrvatske crkve na dubrovačkom zemljištu	44
II.	
Starohrvatska umjetnost i gradevni nakit na dubrovačkom zemljištu od IX.—XI. v.	46
III.	
Hrvatska kruna u Stonu	56
Prilozi	60